

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

99. An in nocte Natiuitatis Domini Missæ tres dici possint ante auroram?
Et author à quadam impugnatione defenditur, quod nimis gratum erit
Lectoribus. Et docetur non esse peccatum mortale ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76405](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76405)

ferit Caramuel in Theolog. fundam. fundam. 36. §. 13. num. 515.

6. Nota etiam hic obiter aliam singularem opinionem supradicti Hieron. Columbi ubi supra c. 62. n. 24. ubi sic ait; Ex his iam satis patere potest responsio ad omnes rationes quorundam, qui falso ac metaphorico illo suo stipendij nomine, & principio negant vnicum Missæ Sacrificium sufficere posse pluribus, qui singuli diversis temporibus mobilia, vel immobilia bona Ecclesiæ contulerunt, aut sigillatim Sacerdoti simul obolos tribuunt cum onere celebrandi. Nos autem stipendij nomen ab hoc ministerio penitus, atque penitus interdiximus, ac iuxta Christi Evangelium asserimus pro multis offerri hoc Sacrificium, ab eoque neminem sponte aliquid offerentem excludi posse, atque ad eorum dona, & munera, & Sancta sacrificia illibata à Sacerdote pro singulari offerenda esse, quæ singulari iuxta singulorum pietatem, ac Religionem proficiant.

7. Et sic ex dictis iam pariter refutata manet DD. quorundam opinio indifcreta, qui falsis eiusmodi suis fundamentis innixi, putant, vt cum Sacerdos rogatus ab aliquo pro eo obtulit Sacrificium, si iste fortasse nihil ei tribuat, hunc posse à Sacerdote citari apud iudicem pro mercede. Sed qui talia indigna faceret, esset quidem, me iudice, dignus suspensione ab executione Sacri Ministerij, quod ita vilipendit. Ille autem, qui ei non aliquid tribuit, hoc solum pro peccata ferret, quod nullus imposterum Sacerdotum pro eo aliquid sponte daret. Missa nempe, obligatio sponte interpretatur, non coacta. Vnde Sacerdotes qui in suis titulis, aut capellis quomodocumque prouisi de hostiis, & vino & cera celebrant, si sæpè etiam sine villo offeritorio rogentur à laicis pro se Missas agere, indignum videtur velle ab eis in exteriori iudicio aliquid extorquere. Ita ille.

8. Sed aliqua ex his cautè legenda sunt, ne dicam amplius, sunt enim contra totentem omnium DD. & contra Praxim totius Ecclesiæ, quam Columbus non vetetur improbare; idè prorsus est rejiciendus.

RESOL. XCVII.

An in nocte Natiuitatis Domini Sacerdos volens celebrare omnes tres Missas, sed vnã tantum, possit relinquere primam Missam, & dicere secundam, & si placuerit tertiam?

Eadem est ratio, si Sacerdos vnã Missam velle celebrare in die. Ex p. 2. tr. 14. Res. 39.

§. 1. Aliqui forsitan negatiuam sententiam amplectendam esse putabunt: sed affirmatiuam docuit Zanardus in direct. Theol. p. 1. de Euchar. cap. 9. §. 7. Vgolinus de potestate Episcop. cap. 16. n. 5. Petrus Ledesma in sum. tom. 1. de sacram. Euchar. c. 19. post. §. 9. concl. quem postea sequutus est Villalobos in sum. p. 1. tr. 8. diffie. 22. n. 3. & quia codex rarus est, ponam eius verba. [Verdad es que se podria dezir de noche qualquiera de las tres Missas, que es cosa accidental dezir esta, o aquella.] Et eadem ratio militat, si Sacerdos vnã Missam velle celebrare in die, tunc enim postea dicere tertiam, vel secundam Missam; quidquid Gauantus putet, dicendam esse vel primam, vel tertiam, & potius tertiam, cuius Oratio cum Officio concordat. Ita ille in comment. ad Rubr. Miss. tom. 1. part. 4. tit. 3. num. 6.

RESOL. XCVIII.

An Sacerdos in nocte Natiuitatis Domini possit tres Missas ante auroram celebrare? Ex part. 2. tr. 14. Resol. 35.

§. 1. Negatiuè respondet Villalobos in sum. p. 1. tr. 8. diffie. 22. n. 3. Fernandez in exam. Theol. mor. p. 3. cap. 5. §. 7. n. 3. Vgolinus de potestate Episcop. c. 16. n. 6. Fagandez de præcept. Eccl. tract. 1. lib. 3. c. 16. n. 3. Petr. de Ledesma in sum. tom. 1. c. 19. concl. 9. fol. mihi 128. Didacus Nugnus in 3. p. tom. 1. q. 82. art. 2. ver. sed est dubium, fol. mihi 504. Miranda in manuali præd. p. 1. q. 40. art. 8. concl. 2. Nauarr. in sum. c. 25. n. 5. Ioan. de la Cruz in direct. conf. p. 2. de sacrif. Missæ q. 2. dub. 1. concl. 3. Syluest. Ang. Tab. Art. ver. Missæ & alij. Probatur hæc opinio, nam in Rubr. Missalis ita statuitur. Secundò, quia in ipso Canone dicitur communicantes, & noctem sacratissimam celebrantes, pro prima Missa; pro aliis verò duabus dicitur, & diem sacratissimum celebrantes. Hanc etiam opinionem docet Acosta in expositione Bullæ Cruc. q. 32. & Squillante de oblig. cler. p. 1.

Sup. hoc in Res. seq. & in Resol. 1. post seq. §. Notandum.

2. Sed mihi contraria sententia semper visa est probabilior, & illam sæpius in praxi consului. Vnde miror à Nugno ubi sup. improbabilem vocari. Sed iste author nimis audacter in censurandis opinionibus se gerit, maxime sapientissimi P. Suarez, qui nostram tuetur sententiam in 3. p. tom. 3. disp. 80. sect. 4. quam sequitur etiam nouissimè Puteanus in 3. p. q. 83. art. 2. Layman lib. 4. tr. 5. c. 4. n. 4. Valq. in 3. p. 3. to. 3. disp. 232. c. 3. n. 3. Reginald. in praxi, tom. 2. c. 9. sect. 1. lib. 4. n. 134. Coninch in 3. p. q. 83. a. 2. dub. 4. n. 218. Syllius in 3. p. q. 73. art. 2. Molfelius in sum. tom. 1. tr. 3. c. 10. n. 22. Zanardus in direct. Theol. p. 1. Euchar. c. 9. §. 7. Scorzia de sacr. Miss. lib. 2. c. 15. n. 5. Ratio est quia in e. nocte sancta de consec. dist. 1. absolute conceditur, vt nocte Natiuitatis Missæ celebrentur sine vlla distinctione.

3. Ad primum argumentum contrariæ sententiæ responderetur cum Valquez, quod prædictæ rubricæ intelligendæ sunt de Missis conuentualibus & solemnibus, vt priuata Missa de nocte post mediam nocte dicatur, secunda in aurora, tertia verò in plena die. Ad secundum argumentum responderetur cum Suarez, non obstat, quod in prima Missa dicatur, communicantes, & noctem sacratissimam celebrantes, non item in duabus, reliquis, sed, communicantes, & diem sacratissimum celebrantes; quia in diuini Officij recitatione, verba non referuntur semper ad tempus in quo dicuntur, sed in illud pro quo representando & commemorando dicuntur: vade etiam si in prima Missa dicatur, & noctem sacratissimam venerantes, nemo tamen negat, quin talis Missa priuata dici possit in plena diei luce.

4. Malè igitur, vt dicebam, hæc opinio tot authoribus, & rationibus fulcita improbabilis à Nugno vocatur, est enim probabilissima & tutissima in praxi, quicquid etiam in contrarium post hæc scripta inueni sensisse Bonacinam de Sacram. disp. 4. q. vltim. punct. 9. num. 9.

RESOL. XCIX.

An in nocte Natiuitatis Domini Missæ tres dici possint ante auroram?

Et author à quadam impugnatione defenditur, quod nimis gratum erit lectoribus.

Et docetur non esse peccatum mortale asserendum, nisi ad se veritas clara, & præceptum clarum.

Et adducitur, quod ex principiis intrinsicis, vel extrinsecis, & hac duo, etiam unum sine altero facere opinionem probabilem. Ex part. 10. tr. 12. & Misc. 21. Ref. 58. alias 57.

Sup. hoc in
Ref. præte-
rita, & in
Ref. seq. 5.
Notandum.

S. I. Negatiue nominatim contra me respondet M. Ghetius in *Theatro Animæ*, tom. 3. verb. *Missæ*, cap. 2. §. 2. tum quia non licet de nocte celebrare nisi ex ordinatione, & licentia Ecclesiæ: quæ tamen nihil ordinauit nisi de Missa mediæ noctis. Ergo, &c. tum etiam quia sic vltu receptum est: tum tertio quia tantum in prima sacratissimam celebrantes, quod euident indicium est, posse tantum de nocte celebrari Missam primam; & hæc si considerasset Diana non reprehenderet Nugnum de audacia in censurandis opinionibus, quia iste vir laxat habenas conscientiæ, & sine ratione, & ideo alios loquentes veritatem carpit. Ita ille.

2. Sed ad supradictas rationes quas M. Ghetius adducit pro sua firmata sententia, ego figillatim respondi. Vnde ipse debebat meas responsiones refellere: idèd ad illas me remitto, & ita nostram affirmatiuam sententiam tenent, me citato sapientissimus Cardinalis Lugo de Sacramento Eucharistiæ disp. 20. sect. 1. num. 25. & me citato Garcias in *Theolog. moral. tract. 3. difficult. 2. dub. 5. n. 4.* & me citato Dicastillus de Sacram. tom. 1. tract. 5. disp. 4. dub. 9. n. 72. & me citato Baucius tract. de obligat. Sacerd. in *Miscellan. ad Sacrament. Eucharist. quest. 45.* & me citato Raphaël Auersa de Sacrament. Eucharist. quest. 11. sect. 11. qui nominatim Nugnum impugnat, & testatur de Praxi Vibe Romæ sub oculis Pontificis, & etiam me citato Caspensis in *curso Theologico*, tom. 2. tr. 23. disput. 3. sect. 2. n. 61. qui asserit esse communem sententiam, & sine controversia, & me citato P. Lugo de Sacram. Eucharistiæ, disp. 20. sect. 1. n. 26. asserit de veritate huius opinionis non posse hodie dubitari, & me citato Ioannes Henriquez in *Q. Q. Pract. sect. 22. quest. 19.* & me citato Martinus de San Ioseph, in *cap. Auisos, de Confess. tom. 1. lib. 1. tract. 15. num. 16.* & me citato Leandrus de Sacrament. tom. 2. tract. 8. disp. 5. quest. 32. & me citato Gesualdus in *Theolog. moral. tom. 1. tr. 15. cap. 1. num. 29.* & me citato Bassus in *Flor. Theol. moral. verb. Missa, num. 7.* & me citato Stephanus à Sancto Gregorio de Sacrament. lib. 3. cap. 31. num. 6. & me citato Franciscus de Nigro de celebr. Miss. part. 6. animad. 2. num. 4.

3. Videt modo M. Ghetius quot viri docti nominatim nostram sententiam communi calculo approbarunt, quibus adde nouissimè doctissimum Amicum in *cur. Theol. tom. 7. disput. 33. sect. 12. num. 330.* Tamburinus in *opus. 3. de sacrificio Missæ*, lib. 1. c. 6. §. 4. num. 3. Marstorat in *Resolut. Pastor. tract. 4. cap. 4. quest. 5.* Castrum Palaum tom. 4. tract. 22. punct. 5. n. 13. Opatouium de Sacrament. disput. 2. de Eucharist. §. 2. num. 27. Lessium in *part. 3. quest. 36. art. 2. num. 73.* Zambellum in *repertor. moral. verb. Missa, num. 24.* Tamburinum de iure Abbatum tom. 2. disp. 5. quest. 7. num. 3. Marchinum de Sacrament. Ord. in *tract. 3. p. 3. cap. 7. num. 9.* Moscosum in *Summa tractat. 5. cap. 3. num. 10.* Escobar in *Theol. moral. tract. 1. exam. 11. c. 4. num. 95.* Mercetum de Sacrament. quest. 83. art. 2. proposit. 3. num. 1. Præter Puteanum, Layman, Suarez, Valquez, Reginaldum, Coninch, Syluium, Molfesium, & Scottiam, quos omnes citauit in *part. 2. tractat. 14. resol. 35.* Sed audiat Ghetius Magistrum Serra Dominicanum sic asserentem in *suis claris, & eruditis Commentariis ad 3. partem D. Thomæ, quest. 83. art. 2.* Qua hora sit Missa celebranda explicat D. Thomas hic ad 3. & 4. & ait, regulariter Missa debet celebrari in

die, & non in nocte, regulariter inquit: nam vt *Can. Noctæ, de consecrat. dist. 3.* dicitur: Noctæ sanctæ Natiuitatis Domini Saluatoris Missas celebrant Presbyteri: ex quibus verbis, quidam non improbabiter (quidquid alij dicant) colligunt, non solum vnam, sed omnes tres Missas illius solemnitate posse nocte celebrari à Sacerdotibus priuatis, cum absolute eis facultas conferatur Missas celebrandi, nec admontentur, vt dicta prima Missa expectent diem ad alias dicendas. Nec obstat in præfatione, & in Canone dierum posteriorum Missarum dici, sacratissimum dicitur: nam si propter hoc non possent dici in nocte, neque prima potest dici in die: cum in eius præfatione, & Canone dicatur sacratissimam noctem. Nec obstat etiam quod ait D. Thomas in nocte Natiuitatis Domini Missa celebratur: nam quamuis non plurali, sed singulari nomine vtatur Missa; ratio tamen quæ subiungit, propter hoc quod Dominus in nocte natus est, indicat tres omnes dici posse in nocte, cum regulariter procedat de omnibus Missis: singulariter enim sæpe sumitur pro plurali; aut illud non excludit. Huc vsque Serra, & ante illum ex eadem Religione Michaël Zanardus in *Director. Theolog. part. 1. de Sacram. Euchar. cap. 9. §. 7.* & Marcus de los Harros, teste Garcia *vbi supra*, quem quidem Auditorum ego adhuc videre non potui.

4. Ad id verò quod asserit supra Magister Ghetius, me capere loquentes veritatem: dico, me necesse dare omnibus Scriptoribus, & tanquam Magister venerari, solum nulli cedo quoad modestiam in scribendo, vt passim patet in meis operibus. Vnde miror quo pacto me carpere Doctorem scripta ipse asserere poterit. Et quod Nugnum dixerim rigide aliorum opinionem censurare, igitur ex hoc sequitur, me carpere aliorum scripta, vt vult Ghetius? vel me non existimasse Nugnum virum doctissimum? vti etiam sæpius vocaui Sotum, Victoriam, Canum, Ledesnam, Ioannem de la Cruz, Soufam, & alios qui tantquam ex equo Troiano, & Sapientissima Prædicatorum Familia prodierunt, in qua ego plures viros excellentissimos, & mihi additissimos habere scio, qui bene notunt, quantum ego eorum sanctissimo, & illusterrimo ordini deferam. Quod verò Nugnum terminos transgrediar in censura opinionum, patet ex multis, & ex ista de qua in hac resolutione fuit sermo, quæ cum doceatur à magnis viris, etiam à Patribus Dominicanis, tamen ab ipso nota improbabilitatis inuritur. Olim loquens cum admodum R. Magistro de los Reys Confessario Principis Philiberti, viri docto, ab eo audiui Nugnum ex suis Castris Commillitonem in hoc aliquando defecisse. Quod ego etiam notauit in Patre Turriano. Et tamen aliquando Patribus Societatis Iesu, non egre hoc tulit, neque aduersum me insurrexit, vt facit Magister Ghetius. Imò Eminentissimus Cardinalis de Lugo sæpius in suis operibus sequens meam sententiam, legatissimum Turrianum in censura aliorum opinionum reprehendit.

5. Ad id verò quod etiam Magister Ghetius asserit (an modestè, vel non iudicent alij) videlicet me laxare sine ratione habenas conscientiæ: assero, quod ego in meis operibus nimis circumspectè, & conuoluerat procedo in selectione opinionum, vt sine illorum legentibus patet: nam multas reprobo, multas remitto Lectoribus iudicandas; multas tantum simpliciter refero, & si sæpius benignioribus adhaereo, vel earum probabilitatem ostendo, quando opinio benigna est probabilis, non laxat habenas conscientiæ, vt vult Magister Ghetius. sed iugum Domini sumo, & leue reddit, facillèque Christi Fidelibus Sacramentum pœnitentiæ præbet. Quare sunt conscientiarum

gidis sententiis premenda, si benignis opinionibus leniri possunt? Quare scopuli, & laquei semitæ addendi sunt, ut inuia euadat? Quare ad Rupes est quis compellendus, ut exinde præcipitetur, si absque ullo offendiculo, in itinere plano, ad ambulandum eum constituere possumus? Quis reum declaret quem probabilitas asserere potest innocentem? non sunt animæ illaqueandæ vinculis, sed potius scelera, quando fieri potest, arcenda, & eliminanda. Rectè dixit Villalobos in *summa tom. 1. tract. 24. difficult. 9. n. 8.* [A mi se haze riguroso condenar à nadie à pecado mortal, no siendo el derecho claro.] Et idè ubi non constat de præcepto, non est obligatio sub mortali imponenda, ut obseruat Suarez in *3. part. tom. 3. disp. 6. sect. 3.* Hinc omnium Magister D. Thomas *Quodlib. 9. art. 15. in corpore*, docuit, non esse peccatum mortale asserendum, nisi ad sit veritas clara. Idem in *primam 2. quest. 107. art. 4. in corpore* docet. Legislatores moderate debere præcepta imponere, sic enim ex Augustino asserit. In quibus quidem legibus humanis etiam Augustinus ait esse moderationem attendendam, ne conuersatio Fidelium onerosa reddatur. Ita sanctus Doctor, quidem exarsceret in aliquos scriptores multiplicantes peccata mortalia, ubi præceptum non est clarum, quod quidem facere non deberent ex ratione Angelici Doctoris quam supra adducit, videlicet ne conuersatio Fidelium onerosa reddatur, obligationum, & onerum multiplicatio, non inferat sanctitatem. O quor miserè damnarentur, quos probabilitas opinionum saluat. Dicendum est igitur contra Magistrum Ghetium, quod si quis sententias benignas, dummodo sint probabiles, docet, quod non laxat conscientiam habenas, sed facilius ad lauream Empyream Christianos promouet.

6. Opiniones verò benignas, quas ego in meis operibus sequor, omnes esse probabiles, patet ex principiis intrinsecis: nam semper ad illarum firmitatem, validas, nec contemnendas rationes adduco. Patet etiam ex principiis extrinsecis: nam nullam sententiam doceo, quam non fulciam auctoritate plurimorum Doctorum. Et hæc duo; etiam vnum sine altero, facere opinionem probabilem communis est sententia, teste Martino de San Ioseph. in *mor. Confess. tom. 1. lib. 1. tract. 24. de Pœnit. num. 13.* Carolo de Baucio in *casibus conscientie singularibus cas. 281.* Iosepho de Ianuario de *cas. reser. resol. 37.* Marco Vidali in *Arca Theol. mor. tit. de Duello inquis. 2. num. 6.* Layman lib. 1. tract. 1. cap. 5. §. 1. Machado de *perfecto Confess. tom. 1. in discurs. Pract. art. 2. §. 1. n. 3.* Lugo de *principiis Theol. mor. part. 1. c. 3. n. 4.* Leandro de *Præceptis Ecclesie. tract. 5. disp. 4. q. 17.* & aliis. Quod verò multæ ex istis opinionibus antea larent, & ego ex variis Doctoribus in meis operibus collegerim; quid ad rem? nihil officit: nam, vel istæ opiniones sunt probabiles, vel non; si non sunt probabiles, non solum in meis operibus vitæ, sed etiam apud suos Auctores dispersæ essent censurandæ; nam iniustum, & ridiculum esset, originale intactum relinquere, & exemplar deleri: Si probabiles verò sunt, quare sub medio, & in abscondito delitescere debeant? Quare non erant ad communem omnium utilitatem in profectum deducendæ? sunt merè nugæ: Qui facit malum odit lucem. Si opinio benigna probabilis est, non est sub pallio tegenda, solis lumen aspiciat, omnibus clarescat, ab omnibus sciatur, ut leuamen Peccitentibus, solamen Confessariis inferat; quibus, ut alibi probauimus tutè in praxi licitum est sequi opinionem probabilem, probabiliorem, & tutiorem relicta. Non debemus igitur multiplicare obligationes nimè præceptis, cum satis difficile sit satisfacere præceptis.

7. Et ideo ad confirmationem supradictorum, & in mei defensionem non grauior hic apponere verba doctissimi Patris Hieronymi Garcia in *Summa moralis tr. 1. difficult. 5. dub. 3. n. 3.* ubi ita asserit. [De lo dicho se colige quan iniustamente se quexans los que sienten que en materias morales aya diuersidad de opiniones; ante es particular merced de Dios, en que resplandece su diuina prouidencia, pues ha criado, y cria cada dia tan diferentes ingenios para que dellos naciesen diuersos pareceres, y opiniones, con que no fuesse vnico el camino obrar en las acciones morales, sino antes tan multiplicado, dilatado, y ancho, quanto lo son los sentimientos en las materias controuersas, y dudosas, demas de que con la variedad de opiniones se haze mas suaua el yugo de Christo; porque quiza si en las materias morales no huiera sino vn camino, quedara mucho mas peligroso a las conciencias que fauorable; pues apretarlas demasadamente es affligir y atormentar à las almas temerosas, y llevarlas de escrupulos, y no se puede negar, sino que en esto ha andado muy bien Diana, aunque algunos poco doctos han venido à dezir que ha enlanchado las conciencias, y dar licencia para pecar, pues es cierto que no enlancha opinion que no sea probable per principia intrinseca, aut extrinseca, y assi sin razon le calunnian.] Hæc ille.

8. Verum piaculum existimarem, si non apponere hic per extensum verba pij. & sapientissimi viri Ioan. Gersonis Cancellarij Parisiensis, in *lib. 4. part. 3. de vita spirit. l. O. sic asserentis*: Doctores Theologi non debent esse faciles ad asserendum aliquas actiones vel omissiones esse peccata mortalia. Imò nec venialia, præsertim sub verbo vniuersali; maxime cum obseruatio communis obnititur, obuiarique ubi non sunt certissimi de re. Nam per huiusmodi assertiones voluntarias, rigidas duras & nimis strictas in rebus vniuersis (id est in opinionibus) nequaquam eruntur homines à luto peccatorum, sed in illud profundius, quia desperatius demerguntur. Hinc etiam generantur scrupuli inquietatui simplicium, ut eis sit solidum nihil. Nam si beatus est vir, qui semper est pauidus, & veretur peccata sua; obseruandum tamen est illud Terentianum; *ne quid nimis & ne in serpo nodum querant.* Demum quid prodest, imò quid non obest coarctare plus iusto mandatum Dei quòd est latum nimis? Quid igitur expedit amari, grauiusque reddere illud Christi iugum, quod suauè est & onus leue? nam & si contemptus ex hac laxatione, & dulcedine apud aliquos improbos maior oriatur, habentes velamen malitiæ libertatem: at apud alios benè institutos gratiarum resonabant actiones. Præstabitur etiam sedulius seruitium Domino, cuius mandata graui non sunt, quippe qui non vult nos tentari, & grauari supra id quod possumus. Huc vique Ioan. Gerson: cuius verba verè aurea, vti nam aliqui in scribendo & consulendo obseruarent.

9. Et tandem claudam hanc resolutionem cum M Serra ex inelyta Religione Dominicanæ sapientissimo Theologo, qui in *2. 2. D. Th. tom. 2. epist. ad Lectorem*, sic ait: Quia ad doctrinam moralem plurimè refert scire eius auctores etiam iniiores, idè nonnullorum nomina cum eorum sententiis hic commemorare mihi valde expediens visum est. *Benigniores prætereà opiniones, aut amplector, aut earum probabilitatem non recuso, ne plurimè claudam celum, sed omnibus viam Domini faciliore demonstrarem.* Ita Serra, ergo qui docet opiniones benignas, dummodo sint probabiles non laxat (ut vult Ghetius) habenas conscientie, sed ut dicit Serra, viam Domini suauem reddit.

RESOL.